

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในครั้งนี้มีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. อาชญาวิทยา

- 1.1 ความหมายของอาชญาวิทยา
- 1.2 วิชาอาชญาวิทยากับวิชาการศาสตร์อื่นๆ
- 1.3 ขอบเขตของอาชญาวิทยา
- 1.4 อาชญากรรมตามความหมายทางอาชญาวิทยา
- 1.5 ปรัชญาพื้นฐานของทฤษฎีอาชญาวิทยา
- 1.6 ทฤษฎีอาชญาวิทยาแยกตามศาสตร์ที่ใช้ศึกษา
- 1.7 ทฤษฎีอาชญาวิทยาและการประยุกต์ใช้
- 1.8 แนวทางการปฏิรูปกฎหมาย
- 1.9 ทฤษฎีการข่มขู่ยับยั้งของสำนักดั้งเดิม
- 1.10 ทฤษฎีการตีตรา

2. อาชญากรรม

- 2.1 ความหมายของอาชญากรรม
- 2.2 ประเภทของอาชญากรรม
- 2.3 สาเหตุของปัญหาอาชญากรรม
- 2.4 ผลกระทบที่เกิดจากอาชญากรรม

3. แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมในชุมชน

- 3.1 ความร่วมมือของประชาชนและชุมชนในการป้องกันอาชญากรรม
- 3.2 ชุมชนกับตำรวจ
- 3.3 เจตคติในด้านความร่วมมือของประชาชนและชุมชนในการป้องกันอาชญากรรม

4. การมีส่วนร่วม

4.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

4.2 รูปแบบการมีส่วนร่วม

4.3 กระบวนการเสริมสร้างการมีส่วนร่วม

4.4 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรม

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. อาชญวิทยา

1.1 ความหมายของอาชญวิทยา

มีผู้ให้คำจำกัดความหมายของอาชญวิทยาไว้แตกต่างกันไป ซึ่งในภาษาอังกฤษ คำว่าอาชญวิทยาได้แก่ “Criminology”

ประเทือง ธนิตยผล (2544) ให้ความหมายไว้ว่าอาชญวิทยา คือ การศึกษาอาชญวิทยาที่เกิดขึ้นในแง่ต่าง ๆ มีการศึกษาและค้นคว้าถึงสาเหตุแห่งอาชญากรรม ลักษณะและประเภทของอาชญากรรม และวิธีบำบัด แก้ไข และป้องกันอาชญากรรม รวมทั้งกระบวนการยุติธรรมที่ใช้กับอาชญากรรม

นวลจันทร์ ทศนชัยกุล (2541) กล่าวว่า “อาชญวิทยา” เป็นวิทยาการที่มีสาระเนื้อหา กล่าวคือ การกระทำความผิดโดยกล่าวหาสาเหตุและที่มาของการกระทำความผิดทางอาญาโดยแยกหาสาเหตุการกระทำความผิดที่เกิดจากตัวเอง และสังคมแวดล้อม รวมถึงมาตรการที่จะปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดอย่างไร

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช (2539) สรุปไว้ว่า อาชญวิทยา คือ วิชาที่ว่าด้วยเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรม สาเหตุของอาชญากรรม แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรม รวมถึงการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดซึ่งก็คือ ทัณฑวิทยา ด้วย

ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธ์ (2540) ได้อธิบายไว้ว่า คำว่า Criminology หรือ อาชญวิทยา คือ วิชาที่ศึกษาสาเหตุของอาชญากรรม พฤติกรรมของอาชญากรรม และวิธีการควบคุมป้องกัน คำว่า Criminology มาจากภาษาละติน Crimen (Crime = อาชญากรรม) และ Logia (Logy = วิชา, ศาสตร์) ในบางตำราให้ความหมายที่ครอบคลุมว่า หมายถึงการศึกษาสาเหตุของอาชญากรรม (Causes of crime) การป้องกันอาชญากรรม (Crime Prevention) และการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด (Treatment of offenders)

หยุด แสงอุทัย (2540) ได้อธิบายไว้ว่า วิชาอาชญวิทยาเป็นวิชาที่ว่าด้วยสาเหตุแห่งการกระทำความผิด ตลอดจนวิธีป้องกันมิให้อาชญากรรมเกิดขึ้นและวิธีปฏิบัติต่อผู้ประกอบอาชญากรรม วิชานี้พิจารณากระทำความผิดอาญาในฐานะที่เป็นปรากฏการณ์เฉพาะตัวบุคคลและในฐานะที่เป็นปรากฏการณ์ในสังคม

1.2 วิชาอาชญวิทยากับวิชาการศาสตร์อื่น ๆ

สหบัณฑิต (2549 : 2) ได้สรุปความสัมพันธ์ระหว่างวิชาอาชญวิทยากับวิชาการศาสตร์อื่น ๆ ไว้ดังนี้

1. อาชญวิทยากับจิตวิทยา นักอาชญวิทยาสามารถศึกษาการกระทำผิดของมนุษย์ในแง่จิตวิเคราะห์ จิตวิทยาวิทยาการ พฤติกรรมนิยม มนุษย์นิยม โดยอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างความบกพร่องของบุคลิกภาพกับอาชญากรรม พฤติกรรมเบี่ยงเบนในแต่ละลำดับขั้น พัฒนาการชีวิตการแสดงออกเนื่องจากความผิดปกติของจิตรูปแบบต่าง ๆ ตลอดจนอธิบายถึงการเกิดพฤติกรรมผิดสังคมตามแนวคิดทฤษฎีทางจิตวิทยาต่าง ๆ

2. อาชญวิทยากับสังคมวิทยา มุ่งศึกษาการกระทำผิดเป็นปรากฏการณ์ในสังคมเพื่อให้ทราบถึงปัจจัยต่าง ๆ ทางสังคมว่ามีส่วนไหนเป็นสาเหตุ หรือเนื่องจากโครงสร้างทางสังคม กระบวนการทางสังคม การเรียนรู้ขัดเกลาทางสังคม ฯลฯ โดยใช้แนวคิดทางสังคมวิทยาในการอธิบาย

3. อาชญวิทยากับชีววิทยา มุ่งศึกษาโดยอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำผิดและผู้กระทำผิดกับรูปร่าง ลักษณะทางสรีระ ศึกษาความผิดปกติของยีนส์ และสมอง ศึกษากระบวนการทำงานของต่อม ๆ ภายในร่างกาย อาชญากรรมพันธุกรรม ความบกพร่องทางร่างกาย จึงต้องอาศัยความรู้ทางชีววิทยา เช่น นิติพยาธิวิทยา พิษวิทยา นิติวิทยา เป็นต้น บางคดีอาศัยความเห็นของจิตแพทย์ด้วย ต่อมา มีการนำความรู้ด้านชีวเคมีอธิบายการเกิดพฤติกรรมเบี่ยงเบน เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงระดับสารเคมีในร่างกายเมื่อไปเสพสุราหรือยาเสพติดให้โทษ

4. อาชญวิทยากับกฎหมาย เมื่อมีการกระทำผิดกฎหมาย รัฐจะต้องดำเนินการนำผู้กระทำผิดมาลงโทษ อาชญวิทยากับกฎหมายจึงสัมพันธ์กัน โดยกฎหมายอาญามีรากฐานมาจากวิวัฒนาการทางสังคมของมนุษย์ชาติและความจำเป็นในการดำรงไว้ซึ่งความเป็นประชารัฐ รวมทั้งอำนาจทางการเมือง มีการแยกประเด็นศึกษาระหว่างอาชญากรรมออกจากอาชญากร และแยกการศึกษาด้านอาชญวิทยาออกจากกฎหมายอาญาด้วย

5. อาชญวิทยากับมนุษยศาสตร์ วิชาการทางมนุษยศาสตร์เป็นหมวดวิชาที่เก่าแก่ อาชญวิทยา เข้าไปเกี่ยวข้องสัมพันธ์รูปแบบต่าง ๆ เช่น วรรณกรรมที่มีพระเอกและผู้ร้ายเป็นผู้

ดำเนินเรื่อง ซึ่งผู้ร้ายเป็นผู้กระทำผิดกฎหมาย เป็นต้น ในเฉพาะทางประวัติศาสตร์มีพัฒนาการ
กระทำความผิดการเปลี่ยนแปลงค่านิยมในสมัยต่าง ๆ มีผลต่อการกระทำผิด นักอาชญวิทยาจึง
ทำการศึกษาแนวคิดและวิธีการลงโทษในอดีต แล้วนำมาพิจารณาเปรียบเทียบในอดีตและปัจจุบัน
เพื่อหาแนวทางแก้ไขปรับปรุง

1.3 ขอบเขตของอาชญวิทยา

เนื่องจากวิชาอาชญวิทยา เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาอื่น ๆ จึงมีขอบเขตกว้างขวาง การศึกษา
จึงเป็นแบบสหวิชา (Multi-disciplinary) หรือรวบรวมหลายแขนงวิชา (Inter-disciplinary) เช่น
นิติศาสตร์ สังคมวิทยา จิตวิทยา รัฐศาสตร์ เป็นต้น ซึ่งเป็นการนำเอาวิธีการและข้อมูลผสมผสาน
เพื่อช่วยในการศึกษา แต่ที่สัมพันธ์ใกล้ชิด ได้แก่ นิติศาสตร์ (กฎหมายอาญากับอาชญวิทยา)
ต่างศึกษาถึงอาชญากรรมที่เกิดขึ้น

กฎหมายอาญา (การกระทำความผิด : 2530) หมายถึง กฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อรักษาความ
ปลอดภัยของประเทศ และของเอกชน และรักษาความสงบเรียบร้อยในบ้านเมืองบทบัญญัติของ
กฎหมายที่มีบทลงโทษทางอาญา เป็นกฎหมายอาญาทั้งสิ้น

ตามความหมายโดยทั่วไป บุคคลจะเข้าใจว่ากฎหมายอาญาเป็นเรื่องของระเบียบ
ข้อบังคับต่าง ๆ ที่ตราไว้ใช้บังคับ ถ้าไม่ปฏิบัติตามก็จะมีโทษ จะมีลักษณะสำคัญ คือ

1. ลักษณะเป็นข้อบังคับบอกไว้ชัดเจน
2. มีการบัญญัติความผิดและโทษไว้สำหรับผู้กระทำผิด

กฎหมายจึงเป็นมาตรการสำคัญที่ใช้ควบคุมและปราบปรามอาชญากรรม ส่วนอาชญ
วิทยาจะเป็นการศึกษาอาชญากรรมเกี่ยวกับสาเหตุ ลักษณะ ประเภทอาชญากรรม อาชญากรและ
วิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด และการป้องกันแก้ไข (สหบัณฑิต 2549 : 3)

1.4 อาชญากรรมตามความหมายทางอาชญวิทยา

สุดสงวน สุธีสร (2541:16) กล่าวว่า ในขณะที่การโต้แย้งเกี่ยวกับการกำหนดความหมาย
ของอาชญากรรมตามนัยทางกฎหมายและนัยทางสังคมยังคงดำเนินอยู่ และมีได้มีที่ทำว่าจะจบลง
ได้ง่าย ๆ นัก ทำให้นักอาชญวิทยาบางกลุ่มพยายามที่จะประสานแนวความคิดของทั้งสองฝ่าย
โดยการพยายามที่จะชี้ให้เห็นว่าการให้ความหมายของอาชญากรรมในหลาย ๆ แบบหรือตามนัย
หลายนัยนั้นไม่ใช่สิ่งแปลก เพราะนักอาชญวิทยาหลายคนทีประสงค์จะศึกษาปัญหาอาชญากรรม
ย่อมมีสิทธิที่จะให้คำจำกัดความของอาชญากรรมเพื่อเป็นขอบเขตที่เขาจะศึกษาได้ในระดับต่าง ๆ
5 ระดับ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการนำไปใช้แตกต่างกัน โดย 4 ระดับแรกเป็นการให้ความหมาย

ของอาชญากรรมตามนัยของกฎหมาย กล่าวคือ หมายถึงการกระทำที่ละเมิดกฎหมายอาญา หรือในระดับที่สอง คือ การกระทำที่ละเมิดกฎหมายอาญาและถูกจับกุม หรือในระดับที่สาม คือ การกระทำที่ละเมิดกฎหมายอาญาและถูกฟ้องต่อศาลและในระดับที่สี่ คือ การกระทำที่ละเมิดกฎหมายอาญาและถูกศาลพิพากษาลงโทษซึ่งจะเห็นได้ว่าการให้ความหมายในแต่ละระดับทั้ง 4 ระดับนี้ ขึ้นอยู่กับระดับของขั้นตอนตามกระบวนการของกระบวนการยุติธรรม สำหรับในระดับที่ 5 เป็นการให้ความหมายของอาชญากรรมตามนัยทางสังคม หรือทางด้านพฤติกรรม ซึ่งเป็นความหมายที่นักอาชญาวิทยาบางกลุ่มใช้อยู่ หมายถึง อาชญากรรมโดยธรรมชาติ คือการกระทำที่ขัดต่อบรรทัดฐานของสังคม ซึ่งไม่จำเป็นจะต้องเป็นการละเมิดกฎหมายอาญาหรือมีการลงโทษเสมอไป ระดับของความหมายของอาชญากรรมทั้ง 5 มีดังนี้

ระดับ	การให้ความหมาย
ระดับที่ 1 อาชญากรรม หมายถึง การละเมิดกฎหมาย	เป็นการให้ความหมายในขั้นของการบัญญัติกฎหมาย
ระดับที่ 2 อาชญากรรม หมายถึง การละเมิดกฎหมายถูกจับกุม	เป็นการให้ความหมายในขั้นของการจับกุม
ระดับที่ 3 อาชญากรรม หมายถึง การละเมิดกฎหมายและถูกฟ้องร้องต่อศาล	เป็นการให้ความหมายในขั้นของการฟ้องร้องต่อศาล
ระดับที่ 4 อาชญากรรม หมายถึง การละเมิดกฎหมายและถูกพิพากษาลงโทษ	เป็นการให้ความหมายในขั้นของการลงโทษ
ระดับที่ 5 อาชญากรรม หมายถึง การกระทำที่ขัดต่อบรรทัดฐานของสังคมที่ไม่จำเป็นต้องเป็นการละเมิดกฎหมายอาญาหรือมีการดำเนินการตามกฎหมายกับผู้กระทำ	เป็นการให้ความหมายของอาชญากรรมโดยลักษณะของการกระทำมากกว่าจะถือเกณฑ์ตาม

กลุ่มนักอาชญาวิทยาในยุโรปและอังกฤษ เช่น สำนักป้องกันสังคม ก็เสนอแนวทางการประนีประนอมการให้ความหมายของอาชญากรรมเช่นกัน ความหมายของอาชญากรรมนั้นควรถือตามนัยทางกฎหมายผนวกกับนัยทางสังคม ทั้งนี้เพราะการกำหนดขอบเขตของความหมายเป็นเพียงแนวทางในการที่จะศึกษา หรือเป็นการสร้างกรอบในการวิเคราะห์ ดังนั้นไม่ว่าจะกำหนดกรอบในการวิเคราะห์ในขอบเขตใดย่อมขึ้นอยู่กับความประสงค์ที่จะศึกษาของผู้กำหนดเป็นสำคัญ

นอกจากนี้ Mannheim (1965 : 34) ได้ให้ความเห็นในฐานะของนักอาชญวิทยาว่า

1. ควรจะกำหนดความหมายของอาชญากรรมในเชิงวิชาการ เฉพาะกรณีที่อ้างถึงพฤติกรรมที่กฎหมายบัญญัติว่าเป็นอาชญากรรม
2. พฤติกรรมดังกล่าว เมื่อได้พิสูจน์ว่าเป็นพฤติกรรมทางอาชญากรรมแล้ว ไม่จำเป็นที่จะต้องคำนึงว่าอยู่ขอบข่ายศาลอาญาหรือศาลแพ่ง
3. เมื่อมีทางเลือกที่จะตัดสินว่า การกระทำความผิดลักษณะใดเป็นอาชญากรรมหรือไม่ ควรจะตัดสินโดยคำนึงถึงประโยชน์ของผู้กระทำความผิดแต่ละฝ่าย (เพื่อพิทักษ์ไม่ให้ผู้กระทำความผิดต้องตกอยู่ในสภาพมีรอยมลทินจากข้อกล่าวหาว่าเป็นอาชญากร)
4. ในทางอาชญวิทยา ความหมายของอาชญากรรมขึ้นอยู่กับเวลาและสถานที่ ทั้งนี้เพราะอาชญวิทยาไม่มีขอบเขตในวิธีการสำรวจทางวิทยาศาสตร์ เพื่อให้ทราบถึงความหมายของอาชญากรรมตามนัยแห่งกฎหมาย ฉะนั้น “อาชญวิทยาจึงมีอิสระที่จะจำแนกลักษณะของอาชญากรรมขึ้นเอง”

การศึกษาทฤษฎีอาชญวิทยาและสาเหตุของอาชญากรรมวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาถึงหลักการของทฤษฎีทางอาชญวิทยาต่างๆ และสาเหตุของอาชญากรรมโดยจะศึกษาทฤษฎีอาชญวิทยาจากแนวความคิดของสำนักดั้งเดิม และสำนักปฏิฐานนิยมจึงเป็นรากฐานของวิชาอาชญวิทยาในปัจจุบัน ตลอดจนทฤษฎีทางด้านจิตวิทยา สังคมวิทยาและกายภาพรวมถึงศึกษาสาเหตุของอาชญากรรมจากอิทธิพลของสภาพแวดล้อม

1.5 ปรัชญาพื้นฐานของทฤษฎีอาชญวิทยา

สุดสงวน สุธีสร (2541:39-41) ได้สรุปปรัชญาพื้นฐานของทฤษฎีอาชญวิทยาไว้ดังนี้ แนวความคิดและทฤษฎีอาชญวิทยาในปัจจุบันได้รับอิทธิพลมาจากแนวความคิดหรือปรัชญาในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดของสำนักความคิดทางอาชญวิทยาสองสำนักคือ สำนักดั้งเดิม และสำนักปฏิฐานนิยม แนวความคิดของสำนักทั้งสองนี้จึงเป็นรากฐานของทฤษฎีอาชญวิทยาทั้งหลาย ดังนั้นการทำความเข้าใจกับแนวความคิดของสำนักดังกล่าวจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการศึกษาทฤษฎีและแนวความคิดเกี่ยวกับการอธิบายสาเหตุอาชญากรรมเป็นอย่างยิ่ง

สำนักดั้งเดิมเป็นสำนักความคิดที่ถือกำเนิดขึ้นมาในศตวรรษที่ 18 เพื่อที่จะต่อต้านกับความป่าเถื่อนและไม่แน่นอนของระบบกฎหมาย และการลงโทษในสมัยนั้น โดยสำนักนี้ได้เสนอแนวคิดในการปฏิรูปกฎหมายการลงโทษเหมาะสมกับการกระทำผิดให้เกิดความยุติธรรม ตลอดจนเรื่องการอธิบายสาเหตุของการกระทำผิด

แนวความคิดของสำนักดั้งเดิมได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและปฏิรูปกฎหมายให้มีการลงโทษที่มีมนุษยธรรมและแน่นอนมากยิ่งขึ้น นอกจากนั้นในด้านการป้องกันอาชญากรรม สำนักนี้ได้เสนอให้ใช้การลงโทษเป็นเครื่องข่มขู่ยับยั้งการกระทำผิดและเป็นการป้องกันอาชญากรรม ประชามติของสำนักนี้เห็นพ้องกันว่ามนุษย์มีความสามารถในการใช้เหตุผล ซึ่งเป็นเหตุให้มนุษย์สามารถเลือกได้ว่าถูกการกระทำเช่นไรเป็นสิ่งที่ผิดมนุษย์จะมีพฤติกรรมออกมาอย่างใดนั้น เขาจะคำนึงถึงประโยชน์หรือผลร้ายที่เขาจะได้รับจากการกระทำของเขาหากประโยชน์ที่จะได้รับมีมากกว่าเขาก็จะเลือกกระทำ แต่ถ้าหากการกระทำดังกล่าวก่อให้เกิดผลร้ายเขาก็จะยับยั้งไม่กระทำ ดังนั้นกฎหมายจะมีผลในการข่มขู่ยับยั้งการกระทำผิดธรรมดาของมนุษย์ การศึกษาอาชญาวิทยาของสำนักนี้จึงเน้นการศึกษาว่าทำไมจึงจะทำให้มีกฎหมายที่ดีและมีการบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าที่จะศึกษาถึงผู้กระทำผิด และทำไมคนถึงเป็นอาชญากรทั้งนี้โดยการศึกษาเกี่ยวกับกฎหมายของสำนักดังกล่าวนี้ โดยอาศัยหลักปรัชญาและหลักศีลธรรมมาใช้ในการศึกษาปฏิรูปกฎหมาย

สำนักปฏิฐานนิยม ในตอนปลายศตวรรษที่ 19 อิทธิพลของความเจริญทางวิทยาศาสตร์ได้เข้ามามีอิทธิพลเหนือหลักเหตุผลและปรัชญาในศตวรรษที่ 18 ซึ่งได้ทำให้สำนักงานปฏิฐานนิยมได้ชื่อว่าเป็น “The Holy Thee” ของวิชาอาชญาวิทยาได้เสนอแนวคิดโดยอาศัยหลักวิทยาศาสตร์ในการวิเคราะห์สาเหตุของการกระทำผิดและการบังคับใช้กฎหมายว่ากฎหมายจะต้องคำนึงถึงสาเหตุและพื้นเพดั้งเดิมของผู้กระทำผิด เพราะการที่คนจะกระทำผิดนั้นเกิดจากการที่เขาเกิดกดดันและบีบคั้นจากแรงกดดันทางด้านร่างกาย จิตใจหรือสภาพสังคม เช่นเกิดจากความบกพร่องทางกรรมพันธุ์ หรือกายภาพ หรือเกิดจากความยากจน หรือหมดโอกาสในสังคม เกิดความกดดันในจิตใจ ซึ่งเป็นเหตุให้เขาไม่มีโอกาสที่จะใช้เหตุไตร่ตรองคิดถึงผลดีผลเสียก่อนที่จะกระทำผิดได้

1.6 ทฤษฎีอาชญาวิทยาแยกตามศาสตร์ที่ใช้ศึกษา

สุดสงวน สุธีสร (2541 : 47) กล่าวว่า ปรัชญาของสำนักดั้งเดิมและสำนักปฏิฐานนิยมเป็นแนวความคิดพื้นฐานของทฤษฎีอาชญาวิทยาที่จะพิจารณาเนื้อหา รายละเอียดของทฤษฎีต่างๆเป็นรายทฤษฎีไป

1. ปรัชญาของสำนักดั้งเดิม

ปรัชญาเรื่องเจตจำนงอิสระเชื่อในเรื่องของธรรมชาติ และเจตจำนงอิสระ ของมนุษย์ว่ามนุษย์ทุกคนย่อมแสวงหาความสุขหลีกเลี่ยงความเจ็บปวด ดังนั้นการลงโทษจึงเป็นข้อยับยั้งไม่ให้คนกระทำความผิดนอกจากเขาเลือกจะทำเอง

2. ปรัชญาของสำนักปฏิฐานนิยม

ปรัชญาเรื่องเจตจำนงกำหนดอธิบายสาเหตุของการกระทำผิดของผู้กระทำผิดว่าไม่ได้เกิดจากเจตจำนงอิสระหรือการเลือกที่จะกระทำผิดแต่เกิดจากสภาวะภายนอก หรือปัจจัยหลาย ๆ ด้านบีบบังคับให้กระทำผิด ดังนั้นจะต้องศึกษาความคิด ภูมิหลัง อายุ วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และศาสนา ของผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล หรือ อาจกล่าวได้ว่า สาเหตุของการกระทำผิดอาจเป็นผลมาจากพันธุกรรม บุคลิกภาพ หรือสถานการณ์ทางสังคมได้

1.7 ทฤษฎีอาชญาวิทยาและการประยุกต์ใช้

สุดสงวน สุธีสร (2541 : 76) ให้ข้อคิดไว้ว่า จุดประสงค์ของทฤษฎีอาชญาวิทยาที่ชัดเจนก็คือ การอธิบายและทำนายปรากฏการณ์ทางอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในสังคม อย่างไรก็ตามทฤษฎีอาชญาวิทยาทุกทฤษฎีจะแฝงไว้ด้วยจุดประสงค์ในเชิงปฏิบัติ ที่จะทำการอย่างหนึ่งอย่างใดในการตอบสนองต่อปัญหาอาชญากรรม ตามความเชื่อของทฤษฎีนั้น ๆ ดังนั้นในส่วนนี้จึงจะเน้นถึงการประยุกต์ของทฤษฎีอาชญาวิทยาในทางปฏิบัติซึ่งจะครอบคลุมถึงเรื่องต่อไปนี้

1. จุดประสงค์เชิงปฏิบัติของทฤษฎี
2. การปฏิบัติจริงๆ ในการแก้ปัญหาอาชญากรรมซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากทฤษฎีต่างๆ
3. การปฏิบัติและตอบสนองต่อปัญหาอาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีอาชญาวิทยาในสังคมไทย

1.8 แนวทางการปฏิรูปกฎหมาย

สุดสงวน สุธีสร (2541:77) สรุปไว้ว่า ทฤษฎีที่ถือแนวทางการปฏิรูปกฎหมายมีอยู่ 3 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีการข่มขู่ขังของสำนักดั้งเดิม ทฤษฎีการตีตรา และทฤษฎีความขัดแย้งโดยทั้ง 3 ทฤษฎีนี้มีจุดยืนร่วมกันอยู่ที่การปฏิรูปกฎหมาย การแก้ไขกฎหมายให้สอดคล้องกับความเป็นธรรมในสังคม และธรรมชาติของมนุษย์ อาจสรุปถึงธรรมชาติของมนุษย์และสังคมในทัศนะของทฤษฎีทั้ง 3 ได้ ดังนี้

ธรรมชาติ	- ไม่มีปัญหา มนุษย์คืออยู่แล้วในธรรมชาติ
ธรรมชาติของสังคมและกฎหมาย	- เป็นตัวปัญหา ขัดต่อธรรมชาติของมนุษย์
สิ่งที่จำเป็นจะต้องศึกษา	- สังคมหรือกฎหมายที่ดีควรเป็นอย่างไรจึงจะสอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์
สิ่งที่จะต้องทำ	- ปฏิรูปสังคม ปฏิรูปกฎหมาย

1.9 ทฤษฎีการข่มขู่ยับยั้งของสำนักดั้งเดิม

สุดสงวน สุธีสร (2541:77) สรุปไว้ว่า ตามทฤษฎีการข่มขู่ยับยั้งของสำนักดั้งเดิมนี้ การกระทำผิดเกิดจากการที่ผู้กระทำผิดใช้เหตุผลไตร่ตรองดูแล้วว่า การกระทำของเขาจะให้ประโยชน์หรือก่อให้เกิดผลเสียแก่เขามากกว่ากัน กล่าวอีกนัยหนึ่ง คนจะทำความผิดเพราะคิดว่าจะสามารถเล็ดรอดจากการจับกุมลงโทษได้ เมื่อคิดว่าโอกาสในการเลี่ยงการกระทำผิดแล้วหลุดรอดไปได้ยังพอมิเขาจึงกล้าทำความผิด การที่ไม่สามารถจับกุมผู้กระทำผิดได้ก็เพียงจากการบังคับใช้กฎหมายไม่มีประสิทธิภาพ ขาดความแน่นอน รวดเร็ว และมีโทษเหมาะสม

1.10 ทฤษฎีการตีตรา

สุดสงวน สุธีสร (2541 : 81) สรุปไว้ว่า ทฤษฎีการตีตรานี้ถือว่า อาชญากรรมหรือพฤติกรรมเบี่ยงเบนมิได้เป็นพฤติกรรมที่ชั่วร้ายอยู่ในตัวของมันเอง แต่ที่เราถือว่าพฤติกรรมดังกล่าวต้องห้ามก็เพราะมีกฎหมายกำหนดไว้เช่นนั้น หากไม่มีกฎหมายกำหนดไว้ว่าเป็นอาชญากรรม พฤติกรรมดังกล่าวก็เป็นพฤติกรรมที่ยอมรับกันในสังคมและไม่เป็นอาชญากรรมต่อไป ทั้ง ๆ ที่เป็นพฤติกรรมแบบเดียวกัน ดังนั้นพฤติกรรมอาชญากรจึงถูกกำหนดขึ้นโดยการตีตราให้เป็นเช่นนั้นยังได้รับการตีตรา เมื่อได้รับปฏิกิริยาโต้ตอบในทางไม่ดีก็ยิ่งจะหันเข้าไปหรือถูกผลักดันให้สวมบทบาทที่สังคมตีตราหรือประณามได้มากยิ่งขึ้น

2. อาชญากรรม

2.1 ความหมายของอาชญากรรม

ปัญหาอาชญากรรม เป็นปัญหาสังคมที่คุกคามสวัสดิภาพ ความสงบเรียบร้อยความผาสุก หรือความสงบสุขของประชาชนในสังคมไทยอย่างมาก เช่น คดีประทุษร้ายต่อทรัพย์ ต่อชีวิตหรือร่างกาย สาเหตุของการก่ออาชญากรรมนั้นมีปัจจัยซับซ้อนมาก อาชญากรรมที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงความไม่สมบูรณ์หรือความบกพร่องของระบบสังคมได้หลายประการ อาชญากรรมเป็นปัญหาสังคมสำคัญปัญหาหนึ่ง ส่งผลกระทบต่อความสงบสุขของประชาชน และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคมโดยตรง ปัญหาอาชญากรรมเป็นปัญหาที่ร้ายแรงและอันตรายต่อสังคม มีผลกระทบต่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนเป็นอย่างมาก ในปัจจุบันอาชญากรรมที่เกิดจากพฤติกรรมของคนร้ายนั้น จะวิวัฒนาการควบคู่ไปกับความเจริญของสังคมและเทคโนโลยี สังคมยิ่งมีความเจริญเติบโตมากขึ้นเท่าใด อาชญากรรมก็จะเจริญเติบโตมากขึ้นเป็นเงาตามตัว ถือได้ว่าเป็นพฤติกรรมหรือเป็นปรากฏการณ์อย่างหนึ่งของสังคมที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

ปัจจุบัน สังคมเมืองมีความเจริญและมีประชากรอยู่อย่างหนาแน่นกว่าส่วนอื่น ๆ ต้องประสบผลร้ายที่เกิดจากปัญหาอาชญากรรม ทำให้สูญเสียทรัพย์สินและทรัพยากรบุคคล ซึ่งบางกรณีเป็นการสูญเสียที่ไม่สามารถประมาณค่าได้ ทั้งยังสูญเสียงบประมาณแผ่นดินในการป้องกันและปราบปรามอีกด้วย คำว่าอาชญากรรมมีความหมาย ดังนี้ คือ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 (2530 : 915) ได้ให้ความหมายไว้ว่า อาชญากรรม หมายถึง การกระทำความผิดทางอาญา

สารานุกรม (2522 : 4740) ได้ให้ความหมายไว้ว่า อาชญากรรม หมายถึง การกระทำที่มีความผิดตามกฎหมายหรือละเมิดไม่กระทำตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งอาจจะมีโทษต่าง ๆ กัน เช่น ประหารชีวิต จำคุก ปรับ กักขัง เป็นต้น

ตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2500 มาตรา 2 ได้ให้ความหมายไว้ว่า อาชญากรรม หมายถึงการกระทำความผิดใด ๆ ก็ตามที่มีลักษณะเป็นการฝ่าฝืนหรือขัดต่อดำเนินการตามกฎหมายที่ได้บัญญัติไว้ และผู้กระทำความผิดดังกล่าวจะต้องได้รับการลงโทษตามกฎหมายที่กำหนดไว้ในขณะกระทำความผิด

ไทพิศรินทร์ ภัคดิกุล (2520 : 12) ได้ให้ความหมายไว้ว่า อาชญากรรม หมายถึง การกระทำหรือละเมิดการกระทำความผิด อันพึงสันนิษฐานได้ว่า บุคคลนั้นจะต้องถูกสั่งลงโทษจากผู้มีอำนาจในการควบคุมทางการเมือง ที่ต่อเนื่องกันในอาณาเขตที่บุคคลนั้นอยู่และได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับอาชญากรรมไว้ว่าเป็นผลที่เกิดจากการเรียนรู้จากความสัมพันธ์ของกลุ่ม โดยอาศัยการพบปะสังสรรค์ การสื่อสารคมนาคม การมีส่วนร่วมกลุ่มในสังคม โดยการประกอบอาชญากรรมนั้นมีปัจจัยหลายประการ เช่น การเรียนรู้ ประสบการณ์ สภาพแวดล้อมทางสังคม ครอบครัว ที่ได้ประสบกับปัญหาด้านอาชญากรรมเป็นตัวชี้้นำให้ผู้กระทำความผิดเป็นอาชญากรรมได้

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2542 : 118) ได้ให้ความหมายไว้ว่า อาชญากรรม หมายถึง พฤติกรรม เบี่ยงเบนที่สังคมถือเป็นความผิดที่จะต้องถูกลงโทษสถานใดสถานหนึ่ง เมื่อได้มีการพิสูจน์ว่าได้กระทำความผิดจริง

อรัญ สุวรรณบุบผา (2518 : 20) ได้ให้ความหมายไว้ว่า อาชญากรรม หมายถึงการกระทำหรือความประพฤติที่ถือว่าเป็นความผิดและผู้กระทำความผิดจะต้องได้รับโทษตามกฎหมาย

โสภา ชีปลมณ (2537 : 7) ได้ให้ความหมายไว้ว่า อาชญากรรม หมายถึงการกระทำความผิดใด ๆ ก็ตามที่มีลักษณะเป็นการฝ่าฝืนหรือขัดต่อดำเนินการตามกฎหมายที่ได้บัญญัติไว้และผู้กระทำความผิดจะต้องได้รับการลงโทษตามกฎหมายที่กำหนดไว้ในขณะนั้น

ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์ (2531 : 5) ได้ให้ความหมายไว้ว่าอาชญากรรม หมายถึง มโนทัศน์ทางนิติสังคมศาสตร์ ซึ่งหมายถึงการละเมิดบทบัญญัติของกฎหมายโดยมีบทกำหนดโทษทางอาญาในระดับที่แตกต่างกัน ตามความรุนแรงของภัยอันตรายต่อสังคมโดยรวม

สุพัตรา สุภาพ (2541 : 42) ได้ให้ความหมายไว้ว่า อาชญากรรม หมายถึง การกระทำที่เป็นเรื่องที่ไม่ก่อให้เกิดความเจ็บปวดเสียหายแก่บุคคล เป็นการกระทำที่ผิดไปจากข้อตกลงของชุมชนเมื่อมีการกระทำล่วงละเมิดหรือกระทำเกินเลยไปก็ถือว่าผิด แม้ว่าการกระทำบางอย่างไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่บุคคลอื่นก็ตาม

จากความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่า อาชญากรรม หมายถึง การกระทำที่ผิดกฎหมายสร้างความเดือดร้อนแก่ชีวิต ร่างกายและทรัพย์สินของบุคคลหรือไม่ก็ได้ แต่การกระทำไม่เป็นไปตามข้อตกลงที่ชุมชน หรือสังคมกำหนด ผู้กระทำผิดจึงต้องได้รับโทษตามกฎหมาย

2.2 ประเภทของอาชญากรรม

การจัดประเภทอาชญากรรมเพื่อบ่มงอกศึกษาถึงความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในลักษณะของอาชญากรรมประเภทต่าง ๆ และเพื่อประโยชน์ในการศึกษาสาเหตุและวิธีการป้องกันอาชญากรรม โดยการเข้าใจพฤติกรรมทางด้านอาชญากรรมรวมทั้งการกำหนดวิธีการควบคุม ทำให้แบ่งประเภทอาชญากรรมได้ดังนี้ คือ ประเภทอาชญากรรมที่เน้นความรุนแรงของการกระทำผิด ซึ่งเรียกว่าการกระทำผิดทางอาญาอย่างร้ายแรง เช่น การฆาตกรรม ข่มขืน กระทำชำเรา นอโงะ วางเพลิง และการกระทำผิดทางอาญาอย่างเบาบางในแง่ของศีลธรรม จำแนกเป็นอาชญากรรมที่มีความผิดในตัวเอง หรือมีความผิดทางศีลธรรม เช่น ฆ่าคนตาย ฆ่าสัตว์ เป็นต้น ส่วนอาชญากรรมที่ไม่มีความผิดในตัวเอง แต่ถือว่าเป็นอาชญากรรมเพราะกฎหมายได้มีข้อห้ามไว้ เช่น ขับรถฝ่าไฟแดง ดังที่นักวิชาการได้แยกประเภทของอาชญากรรมไว้ ดังนี้

ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์ (2531 : 5 - 13) ได้แยกประเภทของอาชญากรรมไว้ ดังนี้

1. อาชญากรรมปราศจากผู้เสียหาย

อาชญากรรมปราศจากผู้เสียหาย เป็นอาชญากรรมซึ่งเกี่ยวข้องกับการละเมิดศีลธรรมจรรยาของบุคคล และการที่เรียกว่าอาชญากรรมปราศจากผู้เสียหายก็เพราะผู้กระทำความผิดและผู้เสียหายก็คือบุคคลเดียวกัน เช่น ความผิดเกี่ยวกับการพนัน การค้าประเวณี การทำแท้งและใช้สิ่งลามกอนาจาร เป็นต้น

2. อาชญากรรมพื้นฐาน

อาชญากรรมพื้นฐาน เป็นอาชญากรรมซึ่งเกี่ยวกับการประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน ร่างกาย และหรือชีวิตของบุคคลอื่น ตัวอย่างอาชญากรรมพื้นฐาน เช่น ลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ชิงทรัพย์ ปล้น

ทรัพย์สิน ทำร้ายร่างกายและฆ่าผู้อื่น เป็นต้น อาชญากรรมพื้นฐานยังอาจแยกพิจารณาได้ออกเป็น 2 ชนิด คือ อาชญากรรมพื้นฐานที่ไม่ใช้กำลังรุนแรงและอาชญากรรมที่ใช้กำลังรุนแรง ผู้ประกอบอาชญากรรมมีอาชีพ หมายถึงอาชญากรรมที่ผู้อาศัยการประกอบอาชญากรรมเพื่อการดำรงชีพในลักษณะและรูปแบบต่าง ๆ เช่น นักปล้นทรัพย์สินในห้างสรรพสินค้า นักล้วงกระเป๋าในที่ชุมชน นักตัดช่องย่องเบาในเคหสถาน หรือพวกแว่นน้ำซึ่งลักสินค้าจากเรือ ขนสินค้า เป็นต้น

3. อาชญากรรมองค์การ

อาชญากรรมองค์การ เป็นอาชญากรรมซึ่งอาชญากรได้รวมตัวกันตามสายการบังคับบัญชาในรูปขององค์การ โดยจัดการวางแผนและการดำเนินงานเพื่อประกอบธุรกิจ ผิดกฎหมายประเภทต่าง ๆ และบ่อยครั้งที่อาชญากรรมองค์การจะอาศัยอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมืองเพื่อผูกขาดการดำเนินธุรกิจผิดกฎหมายนั้น เช่น เจ้ามือสลากกินรวบ การค้าหญิงโดยบังคับค้าประเวณี การค้ายาเสพติด การค้าสินค้าหนีภาษี การค้าแร่เถื่อน และการค้าไม้เถื่อน เป็นต้น ผู้เป็นหัวหน้าองค์การมักเป็นบุคคลที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมือง หรืออย่างน้อยก็มีสายสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับนักการเมืองและข้าราชการในระดับต่าง ๆ นอกจากนั้นอาชญากรองค์การมักใช้ความรุนแรงในการดำเนินธุรกิจผิดกฎหมาย เช่น การข่มขู่ การทำร้ายร่างกาย หรือแม้แต่การฆ่าบุคคลผู้ขัดผลประโยชน์ เป็นต้น

4. อาชญากรรมคอปกขาว

อาชญากรรมคอปกขาว เป็นอาชญากรรมซึ่งผู้กระทำความผิดเป็นบุคคลที่อยู่ในตำแหน่งหน้าที่การงาน ไม่ว่าในภาคราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือเอกชน และได้ใช้ตำแหน่งหน้าที่ดังกล่าวในทางไม่ชอบ เพื่อการแสวงหาประโยชน์ส่วนตน เช่น การขยอกเงิน การรับเงินคอมมิชชั่นในการประมูลก่อสร้างสถานที่ราชการ การรับเงินจากผู้สมัครสอบคัดเลือก ซึ่งอยู่ในลักษณะของการทุจริตคอร์รัปชัน การโยกย้ายและเข้าสู่ตำแหน่งเลื่อนขั้นยศ อาชญากรรมประเภทนี้ยังครอบคลุมถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในภาคเอกชนและภาคราชการ ในลักษณะต่างตอบแทนผลประโยชน์ซึ่งกันและกันโดยมิชอบ ดังเช่น บริษัทการค้าระหว่างประเทศอาจจัดต้อนรับข้าราชการระดับสูงด้วยการ “เลี้ยงดูปูเสื่อ” เป็นอย่างดีทั้งในและต่างประเทศ เพื่อจูงใจหรือเพื่อตอบแทนการอนุมัติสิทธิประโยชน์บางประการแก่บริษัท เป็นต้น

5. อาชญากรรมพิเศษ

อาชญากรรมพิเศษเป็น อาชญากรรมซึ่งมีลักษณะแตกต่างไปจากอาชญากรรม 4 ประเภทแรกที่กล่าวมาแล้ว แต่อาชญากรรมเหล่านี้มีความสำคัญและจำเป็นต้องได้รับความสนใจเป็นกรณีพิเศษ เช่น อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ อาชญากรรมก่อการร้าย และอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ อาชญากรรมเหล่านี้มีความละเอียดและสลับซับซ้อน ยากแก่การศึกษาและการควบคุมเช่นเดียวกับ

อาชญากรรมองค์กรและอาชญากรรมคอปขาว อาจกล่าวได้ว่า ในการควบคุมอาชญากรรมพิเศษ เหล่านี้กระบวนการยุติธรรมไม่สามารถดำเนินการได้โดยลำพัง แต่จะต้องอาศัยความร่วมมือและ ประสานงานกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง อาจทั้งภายในและภายนอกประเทศหรือระหว่างประเทศ

สุพัตรา สุภาพ (2541 : 43) ได้แบ่งอาชญากรรมเป็น 6 ประเภท คือ

1. อาชญากรรมครั้งคราว จะก่ออาชญากรรมเมื่อโอกาสอำนวยกระทำอาชญากรรม เพราะแรงผลักดันควบคุมสติไม่ได้ เช่น เมา อดอยาก เป็นต้น บางพวกได้รับความกดดันทางจิตใจ อย่างรุนแรง จนไม่สามารถควบคุมสติอยู่ได้ เช่น ถูกข่มเหง ถูกสบประมาท เป็นต้น

2. อาชญากรรมเป็นนิสัย มีนิสัยชอบทำอาชญากรรม ประพฤติตามสันดานเดิม และ กระทำไปตามแรงกระตุ้นของความต้องการต่างๆและเมื่อกระทำจนเป็นนิสัยก็จะกลายเป็นธรรมดา

3. อาชญากรรมผู้ดี เป็นพวกที่มีอาชีพแต่ชอบกระทำผิดกฎหมายในเรื่องการเงิน เช่น ข้าราชการคอร์รัปชั่น พ่อค้าหนีภาษี นายธนาคารโกงเงินธนาคาร เป็นต้น

4. อาชญากรรมอาชีพ เป็นพวกที่ถือว่าอาชญากรรมคืออาชีพของเขา พอใจที่มีรายได้ จากการประกอบอาชญากรรม เพราะเห็นว่าได้เงินดีและไม่ต้องเหนื่อยยากมาก รู้เทคนิคและ เชี่ยวชาญในการกระทำผิด เช่น ค้ายาเสพติด มือปืนรับจ้าง ข่มขืน

5. อาชญากรรมจิตผิดปกติ เป็นพวกที่มีปัญหาทางด้านจิตผิดปกติ ความผิดปกติทางจิต เป็นเหตุให้ก่ออาชญากรรม ซึ่งอาจเป็นเพราะมีสิ่งมากระตุ้น หรืออาจเพราะขาดความรับผิดชอบ ไม่สามารถจะไตร่ตรองว่าที่ทำนั้นถูกหรือผิด

6. องค์กรอาชญากรรม เป็นการรวมกลุ่มตั้งแก๊งของพวกอาชญากร มีการดำเนินการ อย่างเป็นระเบียบแบบแผน แบ่งงานเป็นสัดส่วน มีหัวหน้าคุมงานตามลำดับชั้น องค์กร อาชญากรรมจะหาเงินโดยใช้วิธีการทุจริต เขี้ยมโหด เช่น ค้ายาเสพติด ลักพาตัวไปเรียกค่าไถ่ องค์กรอาชญากรมีความร้ายแรงมาก มีอาวุธมีเงินและมีอิทธิพลอย่างกว้างขวาง

อาชญากรรมที่กระทำต่อบุคคลอย่างรุนแรง เช่น การฆาตกรรม การทำร้ายร่างกายให้ บาดเจ็บสาหัสและการข่มขืนกระทำชำเรา การขโมยรถยนต์ ขโมยของในร้านค้า การปลอมแปลง เช็ค และทำลายสมบัติสาธารณะ อาชญากรรมอาชีพ เช่น พวกทุจริตต่อหน้าที่ในหน้าร้าน การ ยักยอก นื้อโกง โฆษณาปลอม ขายของผิดราคา กิจการตลาดมืด อาชญากรรมการเมือง เช่น การ กบฏ การปลุกปั่นเพื่อก่อความไม่สงบ การก่อวินาศกรรม อาชญากรรมที่ขัดต่อระเบียบ แบบแผน อันดีงามของสังคม เช่น การเมาสุราอาละวาด คนจรจัด โสเภณี การดิดยาเสพติด ฝ่าฝืนกฎหมาย จราจร อาชญากรรมที่มีมาแต่ดั้งเดิม เช่น การปล้น ลักขโมย การบุกรุกเข้าไปในบ้านผู้อื่น องค์กร อาชญากรรม เช่น กลุ่มการพนัน กลุ่มค้ายาเสพติด กลุ่มโสเภณี อาชญากรรมที่ยึดเป็นอาชีพ เช่น นักต้มตุ๋น การล้วงกระเป๋า การปลอมของมือปืนรับจ้าง

ระบบพฤติกรรมของอาชญากร

อรัญ สุวรรณบุบผา (2518 : 52 - 56) จำแนกระบบพฤติกรรมของอาชญากรเป็น 4 ลักษณะตามแนวการศึกษาของ คลินาร์ด(Clinard) และ ควินนี (Quinney) ดังนี้

1. ลักษณะการดำเนินอาชีพของอาชญากร ได้แก่ของเขตของพฤติกรรมทางอาชญากร ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินอาชีพของอาชญากร รวมถึงความสำนึกในตัวเอง
2. กลุ่มสนับสนุนพฤติกรรมทางอาชญากร ได้แก่ ขอบเขตการสนับสนุนอาชญากรอัน ได้แก่ ปฏิกริยาโต้ตอบทั้งที่ไม่เป็นทางการ เช่น การไม่ยอมรับ การดำเนินคดีเงิน ตีเงินนิทา
3. ความคล้ายคลึงกันระหว่างพฤติกรรมทางอาชญากรและแบบของพฤติกรรมที่ถูกต้อง ตามกฎหมาย หมายถึงแบบของพฤติกรรมทางอาชญากร
4. ปฏิกริยาโต้ตอบจากสังคม หมายถึง ขอบเขตที่สังคมปฏิบัติต่อพฤติกรรมทางสังคม

จากแนวความคิดของนักวิชาการต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นพอสรุปได้ว่า อาชญากรรมสามารถแบ่งการกระทำที่ผิดกฎหมายได้ 4 ประเภท

- 1) การกระทำความผิดต่อชีวิต เช่น ฆ่าผู้อื่นตายโดยเจตนา และไม่เจตนา
- 2) การกระทำความผิดต่อร่างกาย เช่น การทำร้ายร่างกาย เรียกค่าไถ่ ข่มขืนกระทำชำเรา การกักขังหน่วงเหนี่ยว
- 3) การกระทำความผิดต่อทรัพย์สิน เช่น ลักทรัพย์ วิ่งราวทรัพย์ ปล้นทรัพย์
- 4) การกระทำที่รัฐเป็นผู้เสียหายหรือส่วนรวม เช่น อาวุธปืน การพนัน การค้าประเวณี และยาเสพติด

2.3 สาเหตุของปัญหาอาชญากรรม

สำหรับสาเหตุของปัญหาอาชญากรรม ประเทศไทยซึ่งถือว่าเป็นประเทศหนึ่งที่มีปัญหาทางด้านอาชญากรรมมากที่สุดเกือบทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นประเภทลักขโมย ติ ชิง วิ่งราว จี้ปล้น จับตัวเรียกค่าไถ่ ข่มขืนแล้วฆ่า

นางลักษณ์ เทพสวัสดิ์ (2541 : 160) ได้ให้ข้อคิดไว้ว่าปัญหาทางด้านเศรษฐกิจอาจไม่ใช่สาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรมแต่เพียงอย่างเดียว อาจมีสาเหตุอื่น ๆ ได้อีก ดังนี้

1. สาเหตุจากทางการเมืองการปกครอง ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย แต่ยังมีระบบการซื้อสิทธิขายเสียง ทำให้คนดีที่แท้จริงไม่ได้มาปกครองประเทศ
2. ปัญหาคอร์รัปชัน เป็นปัญหาสำคัญของการเกิดอาชญากรรม

3. ปัญหาสังคมเสื่อมโทรม เนื่องมีการยอมรับเอาวัฒนธรรมประเพณีที่ไม่ดีงามเข้ามา แทนที่วัฒนธรรมอันดีงาม

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2542 : 118 – 121) ได้สรุปเกี่ยวกับปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในปัจจุบันว่าอาจมาจากสาเหตุสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. เกิดจากความบกพร่องทางร่างกายและจิตใจ
2. เกิดจากการเสียระเบียบทางสังคม
3. เกิดจากการขัดกันในด้านนิยม
4. เกิดจากการให้ชื่อการกระทำเป็นอาชญากรรม

สุพัตรา สุภาพ (2541 : 44 – 46) ได้สรุปเกี่ยวกับสาเหตุของการกระทำผิด อันเนื่องมาจากร่องรอยของบุคคล ดังนี้

1. เกิดจากความบกพร่องทางชีวภาพ
2. เกิดจากความบกพร่องทางจิต

ปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นสาเหตุมาจากทางด้านร่างกาย จิตใจ หรือทางด้านเศรษฐกิจ ภูมิศาสตร์ สังคม ตลอดจนนิเวศสถาน ย่อมมีความเกี่ยวข้องกันและนับวันจะสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ในอดีตปัญหาต่างๆ ได้ถูกตัดแบ่งออกเป็น ส่วน ๆ แล้วส่งมอบให้ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบรับไปปฏิบัติ อาชญากรรมได้กลายเป็นส่วนหนึ่งที่ปรากฏขึ้นทางสังคม และเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา

2.4 ผลกระทบที่เกิดจากอาชญากรรม

การกระทำผิดที่ขัดต่อศีลธรรมอันดีงาม หรือขัดต่อกฎระเบียบข้อบังคับของสังคมย่อมมีผลกระทบต่อชีวิตมนุษย์โดยตรง ขัดต่อหลักศีลธรรม ซึ่งเป็นที่ยอมรับของคนโดยส่วนรวม การเกิดอาชญากรรมมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ตลอดจนการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก

โดยสรุปแล้วอาชญากรรมเป็นปัญหาสังคมที่เกิดจากร่างกาย จิตใจ หรือสภาพการณ์ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสภาพทางภูมิศาสตร์มีผลกระทบต่อชีวิตมนุษย์โดยตรงและขัดต่อหลักศีลธรรม

3. แนวความคิดการมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมในชุมชน

3.1 ความร่วมมือของประชาชนและชุมชนในการป้องกันอาชญากรรม

ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ (2531: 191) กล่าวถึงประชาชนและชุมชนว่ามีบทบาทในการป้องกันอาชญากรรม “โดยตลอดโอกาส” อาชญากรรมที่เกิดขึ้นโดยทั่วไปมักจะประกอบด้วย

ปัจจัยที่สำคัญ สองประการ คือ มูลเหตุจูงใจในการกระทำผิดและช่องโอกาสในการกระทำผิดในส่วนที่เกี่ยวกับมูลเหตุจูงใจนั้น เป็นเรื่องเกี่ยวกับตัวบุคคลหรือตัวอาชญากร ส่วนช่องโอกาสนั้น เป็นเรื่องเกี่ยวกับสถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมทั้งในส่วนที่เป็นรูปธรรม และนามธรรมที่มีส่วนสัมพันธ์กับการสนับสนุนหรือยับยั้งการประกอบอาชญากรรม ดังนั้นในการพิจารณาถึงบทบาทของชุมชนในการป้องกันอาชญากรรมที่เน้นในเรื่องการลดช่องโอกาสในการกระทำผิดนั้น จึงจะเป็นการพิจารณาถึงบทบาทของชุมชนในการลดช่องว่างในการกระทำผิดให้น้อยลงโดยการป้องกันตนเอง มิให้เป็นเหยื่ออาชญากรรม หรือโดยอาศัยบริการของบริษัทรักษาความปลอดภัย

สำหรับการป้องกันตนเองมิให้เป็นเหยื่ออาชญากรรม มีข้อคิด “ถ้าเราเปิดช่องให้ง่ายต่อการประกอบอาชญากรรมของอาชญากรแล้ว เราไม่เพียงแต่จะเป็นเหยื่ออาชญากรรมเท่านั้น แต่เราจะเป็นผู้สนับสนุนให้เกิดอาชญากรรมอีกด้วย” นักอาชญาวิทยาอีกหลายท่านได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างอาชญากรรมที่เกิดขึ้นกับผู้เสียหายต่างกล่าวเป็นเสียงเดียวกันว่า ผู้เสียหายมีส่วนเกี่ยวข้องเป็นอย่างมากในการก่อให้เกิดอาชญากรรมขึ้น อีกนัยหนึ่ง หากผู้เสียหายได้ใช้ความระมัดระวังในการป้องกันตนเองและทรัพย์สินของตนเองแล้ว โอกาสที่อาชญากรรมจะเกิดขึ้นก็จะน้อยลง ดังนั้น การป้องกันอาชญากรรมก่อนที่จะเกิดขึ้นอีกทางหนึ่งก็คือ การป้องกันตนเองหรือการหลีกเลี่ยงการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม

โศภา ชูพิชัยกุล (2525 : 83-84) กล่าวถึงการดำเนินการในระดับเมือง เป็นเรื่องเกี่ยวกับการวางผังเมือง และการจัดระเบียบชุมชนเพื่อป้องกันอาชญากรรม ทั้งนี้โดยการจัดระเบียบสภาพทางกายภาพอันได้แก่ การใช้ที่ดิน และการจัดแบ่งสัดส่วนของเมืองให้มีระเบียบให้มีผลในการควบคุมสภาวะที่เป็นสิ่งเอื้ออำนวยต่อการเกิดอาชญากรรม และทำให้มีการบังคับใช้กฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยกล่าวถึงแนวคิดนี้ “ลักษณะทางกายภาพของสภาพแวดล้อมแบบเมืองที่เกิดขึ้นใหม่ได้กลายเป็นปัจจัยเกื้อกูลสำหรับอาชญากรในสังคมที่ตกเป็นเหยื่อจากการกระทำของเขา การอยู่ร่วมกันของประชาชนในเขตเมืองใหญ่ ๆ ได้ทำให้เกิดเมืองซึ่งเหยื่อผู้เคราะห์ร้ายถูกประทุษร้ายในที่อยู่อาศัย” ดังนั้นหนทางในการที่จะสร้างสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยในเมือง เพื่อให้อยู่ภายใต้การควบคุม ซึ่งมีใช้ตำรวจ แต่เป็นของประชาชนที่อยู่อาศัยในชุมชนนั้น ๆ เอง ซึ่งแนวคิดดังกล่าวนี้ ได้มีการนำไปปฏิบัติเพื่อป้องกันอาชญากรรมในหลายเมืองของสหรัฐอเมริกา เช่น วอชิงตันดีซี นิวยอร์ก และซานฟรานซิสโก เป็นต้น เมื่อพิจารณาถึงการวาง ผังเมืองเพื่อการป้องกันอาชญากรรมในเขตกรุงเทพมหานครแล้ว จะพบว่า ยังไม่ได้มีการวาง ผังเมืองเพื่อบูรณาการป้องกันอาชญากรรมอย่างจริงจัง ยิ่งไปกว่านั้น กรุงเทพมหานครกำลังประสบปัญหาการเจริญเติบโตอย่างไม่เป็นระบบ และใช้ที่ดิน โดยขาดทิศทางทำให้ประสบกับปัญหาที่สำคัญเพิ่มขึ้นอีก

หลายประการ เช่น ปัญหาสาธารณูปโภค ปัญหาที่อยู่อาศัย ปัญหาความเป็นระเบียบเรียบร้อย ปัญหาจราจรและปัญหาสภาพแวดล้อมเป็นพิษ เป็นต้น

สภาพทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง หรือสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ มีผลต่อการเกิดอาชญากรรมของ ประชาชนหรือชุมชน

3.2 ชุมชนกับตำรวจ

การป้องกันและการแก้ไขปัญหาอาชญากรรม นับเป็นปัญหาสังคม ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายแก่สังคมและประเทศชาติ ในปริมาณที่สูงมาก ทั้งในด้านทรัพย์สินและจิตใจของสมาชิกในสังคม โดยทั่วไปหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมที่มีบทบาทในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรม ประกอบด้วย 4 ส่วนคือ

1. เจ้าพนักงานตำรวจ
2. พนักงานอัยการและทนายความ
3. ศาล
4. งานราชทัณฑ์

ในที่นี้จะเน้นส่วนที่เป็นเจ้าพนักงานตำรวจ เจ้าพนักงานตำรวจในฐานะเป็นด่านแรกของกระบวนการยุติธรรมในการผดุงความยุติธรรมของสังคม โดยที่เป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด มีความสำคัญและบทบาทหลักซึ่งส่งผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรม ทั้งระบบ โดยทั่วไปบทบาทหลักของเจ้าพนักงานตำรวจมี 4 ประการ ดังนี้คือ

1. บทบาทในด้านพิทักษ์ ชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน เจ้าพนักงานตำรวจมีหน้าที่หลักประการนี้ คือ การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม กล่าวคือ ใช้สติปัญญาไหวพริบความสามารถ และปัจจัยต่าง ๆ ในการป้องกันอาชญากรรมก่อนจะเกิดขึ้น ทั้งนี้รวมทั้งการใช้สายส่งข่าวตำรวจสายลับด้วย เพื่อไม่ให้เหล่ามิจฉาชีพได้มีการกระทำความผิดเป็นการละเมิดกฎหมาย และสร้างความเสียหายต่อสังคม ส่วนการปราบปรามอาชญากรรมนั้นเป็นบทบาทที่เกิดขึ้นหลังจากได้มีการละเมิดกฎหมายและสร้างความเสียหายแก่สังคมขึ้นแล้ว หน้าที่หลักคือ การพิทักษ์สิทธิของผู้เสียหายในการจะได้รับการชดเชยจากผู้กระทำผิด ทำการรวบรวมหลักฐานและจับกุมผู้กระทำผิดเพื่อทำการฟ้องร้องขอให้ศาลหรืออำนาจรัฐลงโทษต่อไป ทั้งนี้เพื่อเป็นการป้องกันอาชญากรรมที่จะเกิดขึ้นในภายภาคหน้าโดยการปราบผู้ที่กำลังจะกระทำผิดอีกด้วย

2. บทบาทในการบริการประชาชน เจ้าพนักงานตำรวจมีหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกและบริการสาธารณะแก่ประชาชน ทั้งนี้บทบาทนี้รวมถึงงานบริการต่าง ๆ เช่นการทะเบียน การบริการสาธารณสุข การจัดการจราจร และบริการสืบหาบุคคลต่าง ๆ ด้วย

3. บทบาทในการจัดคนพาลอภิบาลคนดี เจ้าพนักงานตำรวจมีหน้าที่ที่จะต้องป้องกัน ผู้บริสุทธิ์จากผู้ที่ฉ้อโกง ป้องกันผู้ที่อ่อนแอจากผู้ที่เป็นอันตราย และรักษาความสงบให้ไม่ได้รับการละเมิดและจากความประพฤติเบี่ยงเบนต่าง ๆ รวมทั้งการรักษาความสงบสุขของบ้านเมืองและ ศีลธรรมอันดีของประชาชนด้วย

4. บทบาทในการรักษาสติธิประชาชนตามรัฐธรรมนูญ บทบาทนั้นนับเป็นบทบาท สำคัญบทบาทหนึ่งของเจ้าพนักงานตำรวจ ซึ่งจะต้องรักษาสติธิตามรัฐธรรมนูญ ของ ประชาชนทุกคน ไม่ว่าจะเป็นประชาชนคนธรรมดา ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา และรวมทั้งการปฏิบัติ ตนตามรัฐธรรมนูญด้วย ในด้านสิทธิและหน้าที่ทั้งในแง่ของ เสรีภาพ ความเสมอภาค และความ ยุติธรรม รวมทั้งจะต้องเป็นตัวอย่างในการเป็นผู้เคารพกฎหมายและรักษาความศักดิ์สิทธิ์ของ กฎหมายด้วย

ชัยพร พานิชอัตรา (2533 : 24 - 25) ได้ให้แนวความคิดที่จะให้ประชาชนมีบทบาทใน การให้ความร่วมมือรักษาความสงบเรียบร้อยภายในท้องที่ร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ แท้จริงแล้วเป็น สิ่งที่เกิดขึ้นพร้อมกับความจำเป็นที่จะต้องมีเจ้าหน้าที่ตำรวจ เช่น การก่อรูปของหน่วยงานตำรวจ ในประเทศอังกฤษหรือสหรัฐอเมริกาล้วนแต่เป็นผลมาจากความเรียบร้อยของประชาชนที่จะให้มีผู้ พิทักษ์คุ้มครองความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเป็นสำคัญ แต่ถึงกระนั้นก็ตามบทบาทของ ประชาชนในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมจะประสบผลสำเร็จมิได้โดยถ้าไม่ได้รับความ ช่วยเหลือสนับสนุนเจ้าหน้าที่ตำรวจท้องที่ ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบใกล้ชิดกับการรักษาความเรียบร้อย แก่ประชาชน ทั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจพึงระลึกเสมอว่า การที่ประชาชนให้ความร่วมมือกับตำรวจใน การป้องกันปราบปรามอาชญากรรมนั้น เป็นไปในรูปอาสาสมัครด้วยความเต็มใจของประชาชน ดังนั้น เพื่อเป็นหลักประกันในความสำเร็จแห่งภารกิจระหว่างตำรวจกับประชาชนในการณรงค์ต่อ อาชญากรรม นับเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งยวดที่หน่วยงานตำรวจ จะต้องให้มีหน่วยป้องกัน อาชญากรรมประจำสถานีตำรวจท้องที่ ประสานกิจกรรมปฏิบัติและนำประชาชนในการป้องกัน อาชญากรรม บทบาทของชุมชนในการป้องกันอาชญากรรมคือได้ว่าสำคัญมาก และเป็นหัวใจของ การป้องกันอาชญากรรม เพราะเป็นความรับผิดชอบร่วมกันของประชาชนทุกคนในการสอดส่อง ดูแลความปลอดภัยในชุมชน ที่อยู่อาศัยของตน ตลอดจนแจ้งเหตุด่วนเหตุร้ายแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งการร่วมมือหรือความรับผิดชอบร่วมกันมีแนวทางปฏิบัติดังนี้คือ การจัดโครงการเพื่อนบ้าน เตือนภัย สายตรวจประชาชน และการตรวจตราบ้านเมือง เป็นต้น

3.3 เจตคติในด้านความร่วมมือของประชาชนและชุมชนในการป้องกันอาชญากรรม

จำเนียร โชติช่วง (2516 : 16 - 18) ได้กล่าวไว้ว่าการกระทำหรือพฤติกรรมใด ๆ ของคนเราส่วนใหญ่ตามปกติมักเกิดจากทัศนคติของบุคคลนั้น ทัศนคติจึงเป็นเสมือนหางเสือของพฤติกรรม คือเป็นเครื่องควบคุมทางการกระทำของบุคคล และด้วยเหตุนี้ ถ้าเราต้องการพยากรณ์และควบคุมพฤติกรรมของกลุ่มบุคคลใดเราจะต้องศึกษาเรื่อง “ทัศนคติ” ของกลุ่มบุคคลนั้นอย่างกว้างขวางและลึกซึ้ง ตลอดจนความรู้สึกและความคิดเห็นที่บุคคลมีต่อสิ่งของ บุคคล สถานการณ์ สถาบันและข้อเสนอใด ๆ ในทางที่ยอมรับหรือปฏิเสธ ซึ่งมีผลทำให้บุคคลพร้อมที่จะแสดงปฏิกิริยาตอบสนองด้วยพฤติกรรมอย่างเดียวกันตลอด

โสภา ชูพิชัยกุล (2522 : 15 – 35) ได้กล่าวไว้ว่า เจตคติเป็นการรวมความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อความคิดเห็นและความจริง ซึ่งได้แก่ ความรู้ต่าง ๆ รวมทั้งความรู้สึก ซึ่งเป็นการประเมินค่าทั้งทางบวกและทางลบ ซึ่งทั้งหมดจะเกี่ยวพันกัน ทัศนคติเมื่อได้ก่อรูปขึ้นมาแล้วยากที่จะเปลี่ยนแปลงได้ เพราะมีแนวโน้มที่จะคงอยู่ตลอดเวลา คือมนุษย์จะยอมเปลี่ยนแปลงความรู้สึกนึกคิดของตนโดยปราศจากการบังคับหรือต่อสู้เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นไปได้ยากมาก

เจตคติและความร่วมมือของประชาชนมีความสำคัญมากเนื่องจากการที่อาชญากรรมจะเกิดขึ้นได้ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับประชาชนโดยตรงที่จะต้องประสบเหตุหรือพบเห็นเหตุการณ์ก่อนจะเกิดเหตุหรือขณะเกิดเหตุและหลังเกิดเหตุเป็นส่วนใหญ่ หากประชาชนหรือชุมชนช่วยกันสอดส่องดูแลในส่วนของชุมชนและบ้านเรือนของตนเองอย่างระมัดระวัง ไม่ประมาทศึกษาหาวิธีการเอาตัวรอดขณะที่มีเหตุอาชญากรรมเกิดขึ้นกับตนเองหรือบุคคลในครอบครัวและให้ความร่วมมือกับประชาชนให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการก่ออาชญากรรม ซึ่งปัจจุบันนี้ อาชญากรรมได้พัฒนารูปแบบไปมากทำให้การป้องกันทำได้ยากขึ้น นอกจากเจ้าหน้าที่ของรัฐจะเข้มงวดกวาดขันในการป้องกันปราบปราม หรือแม้แต่กระบวนการยุติธรรมอื่น ๆ จะต้องกระทำอย่างจริงจังร่วมมือกับประชาชน จัดให้มีการอบรมให้ความรู้แก่ประชาชนและชุมชน ถึงวิธีการของการประกอบอาชญากรรมต่าง ๆ และดึงประชาชนหรือชุมชนให้เข้าร่วมกับเจ้าหน้าที่ เป็นหูเป็นตาเพื่อลดช่องโอกาสของผู้ที่จะก่ออาชญากรรม

4. การมีส่วนร่วม

4.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

คำว่า “การมีส่วนร่วม” มีการนำมาใช้ในการรวมแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 – 2529) ปัจจุบันแนวคิดและการปฏิบัติเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมการเมือง ได้ให้ความสำคัญกับการยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ

เพื่อจัดปัญหาความยากจนในชนบท การมีส่วนร่วมของประชาชนหรือชุมชน นับเป็นยุทธวิธีที่สำคัญยิ่งต่อความสำเร็จของการพัฒนา ที่มุ่งพัฒนาคนและส่งเสริมความเป็นธรรมในสังคม (สรรเสริญ ทองสมนึก 2542 : 42)

นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์ (2527 : 25) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้วยความตั้งใจ โดยกระทำการดังกล่าวในห้วงเวลาและลำดับเหตุการณ์ที่มีประสิทธิภาพ คือ ถูกจังหวะและเหมาะสม กับทั้งกระทำการงานด้วยความรู้สึกผูกพัน ให้ประจักษ์ว่าเชื่อถือไว้วางใจได้ การให้ประชาชนเป็นผู้คิดค้นปัญหาเป็นผู้ทำทุกอย่าง ไม่ใช่เรากำหนดไปแล้วให้ประชาชนเข้าร่วมในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทุกอย่างต้องเป็นเรื่องของประชาชนที่คิดขึ้นมา

จากความหมายของการมีส่วนร่วมดังกล่าวสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนได้เข้ามาทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม มีการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง มีการแบ่งปันและรับผลประโยชน์จากการปฏิบัติงานร่วมกัน รวมทั้งร่วมติดตามผลของการปฏิบัติ

4.2 รูปแบบการมีส่วนร่วม

กระบวนการมีส่วนร่วมนับว่าเป็นหัวใจที่สำคัญของการพัฒนาในทุกระดับตั้งแต่องค์กรชุมชนในชุมชนเล็ก ๆ ในชนบท องค์กรชุมชนในบริษัท เอกชน จนถึงการพัฒนาประเทศที่ต้องใช้มติของภาคประชาชนในการจัดการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน กระบวนการมีส่วนร่วมก่อให้เกิดพลังของทุกฝ่ายในการร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และร่วมกันรับผิดชอบแทนจากการที่ได้ทำงานร่วมกันนั้น และผลจากการร่วมกันคิด ร่วมกันทำ นำไปสู่การพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ กระบวนการมีส่วนร่วมที่เหมาะสมสำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ปฏิบัติงานและผู้ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ คือ

การรับฟังความคิดเห็นของประชาชนกระบวนการตัดสินใจของรัฐในฐานะเป็นมาตรการทางกฎหมายเป็นเรื่องใหม่ในสังคมไทย เพราะว่าในอดีตสังคมไทยมีการพูดถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างกว้างขวาง ในแง่ของหลักการ ประโยชน์และความจำเป็น หากแต่การดำเนินการให้มีการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนหรือไม่นั้น เป็นเอกสิทธิ์ของหน่วยงานและเจ้าหน้าที่รัฐหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง เพราะตามหลักการปกครองที่ยึดถือกันนั้น มองว่าการใช้อำนาจที่ชอบด้วยกฎหมายย่อมเป็นการกระทำเพื่อคุ้มครองผลประโยชน์สาธารณะด้วยตัวของมันเอง จึงไม่จำเป็นต้องมีการสอบถามหรือรับฟังความคิดเห็นของประชาชนก่อนการตัดสินใจของหน่วยงานรัฐสถานการณ์นี้เริ่มเปลี่ยนไป เมื่อมีการใช้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาธิปไตย และการรับรองสิทธิในการมีส่วนร่วมของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540

ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทุกระดับตั้งแต่การร่วมรับรู้ ร่วมให้ข้อมูล ร่วมกระทำการ ร่วมตรวจสอบ จนถึงร่วมตัดสินใจ

ปัญหาความเข้าใจไม่ตรงกันของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเห็นร่วมกันถึงความสำคัญและประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งในทางการเมืองและการบริหาร หากแต่การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลักการที่มีความหมายกว้างขวาง ซึ่งรวมรูปแบบที่มีระดับการมีส่วนร่วมที่แตกต่างกัน ฉะนั้น จึงควรทำความเข้าใจให้ตรงกันกับแนวคิด กระบวนการมีส่วนร่วมที่จะนำไปสู่การพัฒนาในด้านต่าง ๆ ได้ดียิ่งขึ้น

การขาดองค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการรับฟังความคิดเห็นและการปรึกษาหารือที่หลากหลาย ซึ่งหลายฝ่ายเข้าใจผิดว่า การรับฟังความคิดเห็นของประชาชนหมายถึง ประชาพิจารณ์หรือการมีส่วนร่วมในความหมายที่แท้จริง หมายถึง กระบวนการในทุกระดับของการปฏิบัติตามภารกิจ ที่จะเกิดความขัดแย้งและการรวมพลังที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนา

นอกจากความจำเป็นของการมีส่วนร่วมที่กล่าวแล้ว กระบวนการมีส่วนร่วม ยังก่อให้เกิดการสนับสนุนการปฏิบัติงานของทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคปัจจุบันที่จะต้องรับฟังและยอมรับสิทธิของประชาชนในชุมชนผู้ที่อยู่ในพื้นที่ต่างๆ ซึ่งเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการพัฒนาทั้งของภาครัฐและเอกชน ดังนั้นการร่วมรับฟังความคิดเห็น การร่วมในกิจกรรม และขั้นตอนของการพัฒนาจึงเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นต่อการพัฒนา เพราะจะลดความขัดแย้งและผลกระทบที่จะพึงเกิดขึ้นในอนาคต

4.3 กระบวนการเสริมสร้างการมีส่วนร่วม

แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยทั่วไป จะมีความหมายกว้างคือ การที่ประชาชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการควบคุมการใช้ และกระจายทรัพยากรตลอดจนปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม การมีส่วนร่วมในความหมายนี้ จึงเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนตามแนวทางการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนพัฒนาการรับรู้สติปัญญา และความสามารถในการตัดสินใจ กำหนดชีวิตด้วยตนเอง ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นทั้งวิธีการและเป้าหมายในเวลาเดียวกัน

ปัจจุบัน แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาได้รับการยอมรับและใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในงานพัฒนา กระบวนการของการมีส่วนร่วมนั้นมีได้ขึ้นอยู่กับการริเริ่มหรือการวางแผนโดยรัฐ แต่ความสำเร็จนั้น อยู่ที่ประชาชนในชุมชนหรือในท้องถิ่นต่าง ๆ ต้องเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการอย่างเป็นอิสระเน้นการทำงานในรูปกลุ่มหรือองค์กรชุมชนที่มีวัตถุประสงค์ใน

การเข้าร่วมอย่างชัดเจน พลังกลุ่มจะเป็นปัจจัยสำคัญทำให้งานพัฒนาต่าง ๆ บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย

นอกจากนี้ ในกระบวนการพัฒนา จำเป็นต้องมีการรวมพลังในลักษณะเบญจภาคี ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการ และประชาชนเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาของท้องถิ่น ซึ่งนั่นเป็นกระบวนการหนึ่งของแนวคิดการมีส่วนร่วม

การพัฒนาประเทศไทยในอดีตที่ผ่านมา แม้ว่าจะในภาพรวมจะมีการเปลี่ยนแปลง ที่ดีขึ้นในหลาย ๆ ด้าน ส่งผลให้เห็นเป็นรูปธรรมหลายประการ เช่น ประชาชนมีจิตวิญญาณความเป็นอยู่ที่มีความสะอาดสวยงามขึ้นในด้านสิ่งแวดล้อม สะดวกเช่น ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา และด้านการสาธารณสุข เป็นต้น แต่ก็ยังมีปัญหาต่าง ๆ อีกมากมาย เช่น ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัญหาทางสังคม ปัญหาการพัฒนา ทางด้านเศรษฐกิจ และปัญหาความยากจน ดังนั้นกระบวนการพัฒนาจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์และกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น กระบวนการที่มีความสำคัญประการหนึ่ง คือ การให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ มากขึ้น และในทุกขั้นตอนตั้งแต่การคิดวิเคราะห์ การวางแผน การทำกิจกรรม และการประเมินผลการปฏิบัติงานของทุกฝ่าย ซึ่งจะช่วยให้เกิดการพัฒนามีความเหมาะสมมากขึ้น

บทบาทของชุมชนที่มีต่อเหยื่ออาชญากรรม ในส่วนนี้จะพิจารณาโครงการที่มีชุมชนเป็นพื้นฐานในการให้ความช่วยเหลือ สงเคราะห์ และบริการต่าง ๆ ซึ่งอาศัยทรัพยากรในชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อการประเมินลักษณะและขอบเขตของการให้บริการแก่เหยื่ออาชญากรรม อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะอาศัยแนวคิดทางด้านโครงการที่เกิดจากชุมชนเป็นพื้นฐาน ก็ตามโครงการที่หน่วยงานของรัฐริเริ่มขึ้นหรือมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชนในการจัดตั้งขึ้น เช่น การให้ความช่วยเหลือของรัฐในรูปของการสงเคราะห์ประชาชนผู้ประสบภัย

เนื่องจากการกระทำผิดหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ และช่วยเหลือทางราชการ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมนั้น มีหลายรูปแบบ เช่น ศูนย์ต่อต้านการข่มขืน มูลนิธิต่าง ๆ สภาสงเคราะห์แห่งประเทศไทย โครงการสมาชิกแจ้งข่าวอาชญากรรม พระราชบัญญัติสงเคราะห์ผู้ประสบภัย

4.4 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรม

อาชญากรรมพื้นฐานที่เกิดขึ้นโดยทั่วไป มักจะประกอบด้วยปัจจัยที่สำคัญสองประการ คือ มูลเหตุจูงใจในการกระทำผิดและช่องโอกาสในการกระทำผิด ดังนั้น ในการพิจารณาถึงบทบาทของชุมชนในการป้องกันอาชญากรรมพื้นฐานที่เน้นในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการลด

ช่องว่าง โอกาสในการกระทำผิดให้น้อยลงโดยการป้องกันตนเองมิให้เป็นเหยื่ออาชญากรรม หรือ โดยอาศัยบริการของบริษัทรักษาความปลอดภัย ดังนั้น ในส่วนนี้จึงอาจแยกพิจารณาได้เป็น 2 แนวทาง คือ การป้องกันตนเองมิให้เป็นเหยื่ออาชญากรรม และการป้องกันอาชญากรรมพื้นฐาน โดยอาศัยบริการของบริษัทรักษาความปลอดภัย

การป้องกันอาชญากรรมพื้นฐานของบ้านคนไทยนั้นนิยมใช้รั้วบ้านเป็นหลัก โดยหลายแห่งมีการเสริมลวดหนาม เศษแก้ว เหล็กแหลม และสายไฟฟ้าแรงต่ำ เป็นต้น นอกจาก รั้วบ้านแล้ว อุปกรณ์ป้องกันอาชญากรรมที่สำคัญสำหรับอาคารสถานที่โดยทั่วไป โดยเฉพาะที่อยู่อาศัยก็คือ การใช้ลูกกรงเหล็กคัดตามประตูหน้าต่าง เนื่องจากอาศากรรอน ส่วนใหญ่จึงนิยมเปิดหน้าต่างติดมุ้งลวด และติดลูกกรง ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ (2526 : 66) ได้กล่าวเสริมให้เห็นว่าการแยกตัวจากชุมชน มากจนเกินไปอาจก่อให้เกิดผลสะท้อนกลับ กล่าวคือ แทนที่บุคคลจะรู้สึกมั่นคงปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สิน กลับเกิดความรู้สึกว่าหว่ หวาดระแวงภัย และขาดการติดต่อสัมพันธ์กับ สมาชิกทั่ว ๆ ไปในชุมชนมากยิ่งขึ้น สถานการณ์เช่นนี้ไม่ได้ก่อให้เกิดผลร้ายเฉพาะแต่บุคคลหรือ เฉพาะแต่ครอบครัวใดครอบครัวหนึ่ง แต่ที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้นก็คือการแยกตัวและขาดความรู้จักมัก คู้ระหว่างสมาชิกของชุมชน

การป้องกันตนเองมิให้เป็นเหยื่ออาชญากรรมโดยการจัดสภาพแวดล้อม จึงมิได้หมายถึง การป้องกันตนเองแบบโดดเดี่ยว แต่ยังหมายถึงการรวมตัวกันป้องกันอาชญากรรมพื้นฐานของ ชุมชนด้วย ในรอบ 10 ปีที่ผ่านมาได้มีโครงการต่าง ๆ เกิดขึ้นเพื่อให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการ ป้องกันอาชญากรรม เช่น โครงการเพื่อนบ้านเตือนภัย โครงการสายตรวจประชาชน โครงการ พยานลับ โครงการยามประจำชุมชน ในปัจจุบันยังมีโครงการในลักษณะเดียวกันเกิดขึ้นอีกหลาย โครงการโดยมีวัตถุประสงค์ให้ชุมชนมีส่วนร่วม ถ้าจะพิจารณาบทบาทในการป้องกันอาชญากรรม พื้นฐานของชุมชน โดยการหันมาป้องกันตนเองร่วมกันดังกล่าว จะเห็นได้ว่าชุมชนได้มีส่วน ช่วยเหลือในการป้องกันอาชญากรรมเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ เนื่องจากสัดส่วนของตำรวจกับพื้นที่และ ประชาชนไม่สมดุลกัน ปัจจุบันกำลังตำรวจมีน้อยและมีปัญหาเกี่ยวกับเครื่องมืออุปกรณ์ ในการ ตรวจตราและรักษา กฎหมาย บทบาทของตำรวจส่วนใหญ่จึงถูกกำหนดให้เป็นไปในการ ปราบปรามมากกว่าการป้องกันอาชญากรรม เมื่อชุมชนต่าง ๆ หันมาร่วมกันป้องกันอาชญากรรม พื้นฐานจึงทำให้ประสิทธิภาพในการป้องกันอาชญากรรมพื้นฐานสูงขึ้นกว่าเดิม

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปัญหาอาชญากรรมเป็นปัญหาที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตร่างกาย และทรัพย์สิน และเป็นปัญหาที่สำคัญปัญหาหนึ่งของสังคม หลายหน่วยงานต่างก็ทราบและเข้าใจในปัญหานี้ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักวิชาการได้มีการศึกษาด้วยวิธีการต่าง ๆ นานา เพื่อให้ได้มาซึ่งรูปแบบที่จะนำไปใช้ในการป้องกันให้ได้ผลอย่างแท้จริง และในครั้งนี้ขอนำผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องเสนอ ดังนี้

จรัสดาว คงเมือง (2538) ได้ทำการวิจัยเรื่องการวิเคราะห์เชิงพื้นฐานของอาชญากรรมในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาคือกลุ่มผู้กระทำความผิด 116 รายและสถิติข้อมูลที่ได้บันทึกไว้เกี่ยวกับคดีต่าง ๆ ของสถานีตำรวจภูธรตำบลช้างเผือก ภูพิงค์ แม่ปิง และเมืองเชียงใหม่ ซึ่งผลการศึกษายิจที่ได้พอสรุปได้ว่า

1. อาชญากรรมพื้นฐานที่เกิดขึ้นเป็นอาชญากรรมที่เกี่ยวกับทรัพย์สินมากกว่าอาชญากรรมที่เกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย และเพศ

2. อาชญากรรมส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นในเขตเมืองชั้นในมากกว่าเมืองชั้นนอก และจะเกิดในพื้นที่รับผิดชอบของสถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองมากที่สุด และรองลงมาคือสถานีตำรวจตำบล คือ ได้ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการรักษาความปลอดภัยภายในหมู่บ้านก๊วแลน้อย ตำบลบ้านแม่อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ และประชาชนได้รับการพัฒนาในเรื่องการรักษาความปลอดภัย

พงศ์ศักดิ์ ธรรมเขตต์ (2543) ได้ทำการวิจัยเรื่องปัญหาและอุปสรรคในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจในอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัย พบว่า ปัญหาของเจ้าหน้าที่ตำรวจอำเภอหางดงในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมนั้น ได้แก่

1. การถูกจำกัดอำนาจโดยกฎหมายรัฐธรรมนูญ ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงาน
2. ประชาชนในท้องถิ่นยังขาดการให้ความร่วมมือที่ดีกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทำให้การดำเนินการปราบปรามอาชญากรรมทำได้ยากยิ่งขึ้น

3. การสนับสนุนด้านอุปกรณ์ เครื่องมือ และงบประมาณของรัฐบาลมีจำกัด ทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจปฏิบัติงานได้ไม่เต็มที่

พชรพล วงศ์จิต (2544) ได้ค้นคว้าอิสระเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนตามโครงการสมาชิกแจ้งข่าวอาชญากรรม ในเขตอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษา พบว่า ประชากรกลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนตามโครงการสมาชิกแจ้งข่าวอาชญากรรมมีส่วนช่วยทำให้อาชญากรรมลดลง โดยกลุ่มตัวอย่างมีระดับการมีส่วนร่วมตามโครงการดังกล่าวสูง กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เห็นด้วยว่าประชาชนควรแจ้งเหตุให้กับตำรวจเมื่อพบเหตุร้าย ประชาชนต้องการความช่วยเหลือจากตำรวจ เมื่อประสบเหตุร้าย ข่าวดังกล่าวจากประชาชน

ช่วยให้ตำรวจมีข้อมูลในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมและเห็นด้วยว่า โครงการดังกล่าว ทำให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้าร่วมปฏิบัติกับตำรวจ

การศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมตามโครงการดังกล่าว คือ การขาดการประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรมของโครงการดังกล่าว การไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของสมาชิกแจ้งข่าวอาชญากรรม การไม่ได้รับการยอมรับจากตำรวจและประชาชนทั่วไป ความไม่ปลอดภัยของสมาชิกแจ้งข่าวอาชญากรรม สมาชิกแจ้งข่าวอาชญากรรมขาดความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์การคัดเลือกลักษณะได้คนไม่ดีเข้ามาเป็นสมาชิก

ชาคริต ถิ่นจันทร์ (2545) ได้ทำการศึกษาความร่วมมือของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมในเขตพื้นที่สถานีตำรวจภูธรอำเภอเมือง เชียงใหม่ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชน จำนวน 369 คน และเจ้าหน้าที่ตำรวจและฝ่ายปกครอง จำนวน 50 คน เพื่อทำการศึกษาในครั้งนี้ ซึ่งผลการศึกษาที่ได้รับพอสรุปได้ว่า

1. ประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเมื่อพบการกระทำผิดเกี่ยวกับอาชญากรรม จะให้ความช่วยเหลือแก่เจ้าหน้าที่ต่อเมื่อไม่เป็นอันตราย
2. ประชาชนให้ความสนใจต่อข่าวสารเกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรมบ้าง และมีความมั่นใจต่อการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ปานกลาง
3. ประชาชนมีความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมในการอบรมเกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรมอย่างต่อเนื่อง

จากรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่าเท่าที่ผ่านมาชุมชนมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมโดยการแจ้งข่าวสารให้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจ แต่ทั้งนี้ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจยังมีข้อจำกัดกล่าว คือ ถูกจำกัดอำนาจโดยกฎหมายรัฐธรรมนูญและขาดการสนับสนุนด้านอุปกรณ์ เครื่องมือ งบประมาณ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

(Conceptual Frame work)

